

Een kleine geschiedenis van het Oldambt tot 1672

Albert van der Kaap

'De geschiedenis wijst uit dat er in ons land nauwelijks een opstandiger mensengroep is te vinden'. E.W. Hofstee over de Oldambsters¹

De Friese Zeelanden die in 1361 het Verbond van de Upstalboom hernieuwden.

Het Oldambt is de landstreek tussen de oude Ommelanden en Westerwolde in Oost-Groningen.² Het bestond oorspronkelijk uit twee gebieden die uiteindelijk samengevoegd zijn: het **Klei-Oldambt** en het **Wold-Oldambt**. Tot ver in de middeleeuwen maakte het Oldambt deel uit van het aangrenzende Fivelgo of Fivelingo, de streek of gouw van de Fivel, een riviertje dat ooit in het gebied stroomde. Deze Frankische gouw was bestuurlijk onderverdeeld in ambten, waarvan het Oldambt er één was.

Door de inbraak van de Dollard viel het gebied in twee, geheel van elkaar gescheiden, delen uiteen die pas later, naarmate het verdrinken land geleidelijk door indijkingen werd teruggewonnen, weer aan elkaar groeiden. De Dollard bereikte in de jaren 1507 tot 1509 zijn grootste uitbreiding, waarbij de zee tot aan Zuidbroek, Meeden en Westerlee kwam. Ook Midwolda lag toen aan zee.

Het Klei-Oldambt

Het noordelijke deel van het Oldambt, een wierdenlandschap, lag aan de oever van de Eems en telde niet meer dan vijf kerkdorpen: Groot en Klein Termunten, Woldendorp, Borgsweer en Wagenborgen. Dit gebied, dat in het noorden en westen aan Fivelgo grenst, bestond grotendeels uit vruchtbaar kleiland, maar was permanent blootgesteld aan overstromingsgevaar. De oudst bekende

¹ Hofstee, E.W. (1937). *Het Oldambt: een sociografie deel 1: Vormende krachten* (1937, reprint Groningen 1990).

² Een oude benaming voor Oldambt is Smalagonia, vermeld op het 13^e eeuwse 'Friesenbild', een muurschildering in de dom van Münster.

Opvallend is dat het hier gaat over het rechtsgebied in het huidige Friesland, Groningen en het westen van Oost-Friesland, terwijl daarvoor het gebied van de Upstalsboom zich veel verder naar het oosten uitstrekte.³

Het lijkt erop dat de Groningers pas rond 1400 grote belangstelling kregen voor het Oldambt dat zowel in wereldlijke als geestelijke zin, deel uitmaakte van het bisdom Münster. De inwoners van dat gebied riepen toen de hulp in van de andere Friese landen en de stad tegen hun eigen hoofdelingen. Na de mislukte pogingen van Albrecht van Beieren (o.a. graaf van Holland, Henegouwen en Zeeland) en Frederik van Blankenheim (bisschop van Utrecht) om ook Groningen en de Ommelanden te veroveren, namen de Groningers de burchten in van de hoofdelingen die de Hollandse partij hadden gesteund. Deze hoofdelingen vormden de elite onder de bevolking die veel grond bezat en bestuurlijke, rechterlijke en kerkelijke functies uitoefenden. Zij bewoonden zogenaamde steenhuizen, konden het werk aan andere overlaten en hadden de beschikking over een gewapend gevolg.⁴

Zo wist de stad in 1401 de Gockingaborg te veroveren en breekt deze tot de grond toe af. Eelt Gockinga wordt daarbij door de stad gevangengenomen en verblijft tot 1405 in gevangenschap in de stad. Ook zijn zoon Eppo Gockinga, gehuwd met de zuster van Ullrich Cirksena, een hoofdeling uit Greesiel die in 1464 door de Duitse keizer Frederik III tot eerste graaf van Oost-Friesland werd verheven, maakte een belegering van zijn slot in Zuidbroek mee, maar hij kreeg na bemiddeling door zijn zwager, de graaf van Oostfriesland, zijn slot weer terug.

Hoewel de hoofdelingen aan de Eems meenden te kunnen rekenen op de hulp van de stad Hamburg – deze had in 1431 van het Oostfriese Emden een soort voorpost gemaakt – moesten zij na 1434 toch buigen voor de stad Groningen.

In 1434 verzoenden de Ripperda's in het Oost-Fivelgoër Farmsum zich met Groningen, waarbij zij en hun borg als steunpunt aan de stad ter beschikking moesten stellen. Toen de hoofdelingen van Farmsum hun verzet tegen Groningen hadden opgegeven durfden ook de kerspelen in de buurt de kant van de stad te kiezen. Zo kwam het in het jaar 1435 tot een serie overeenkomsten tussen Groningen en afzonderlijke kerspelen in oostelijk Fivelgo, waarna ook een aantal Oldambtster dorpen en het Reiderwolder Winschoten volgden. Uit het verdrag tussen de stad en de Oldambtster kerspelen, blijkt dat de betrokken partijen rekening hielden met de mogelijkheid dat er een verbond gesloten zou kunnen worden tussen het Oldambt als geheel en de stad Groningen. Tock kwam dat verdrag er niet. De belangrijkste hoofdelingen van het Oldambt, Eylco Houwerda in Termunten (Klei-Oldambt), en Eppo Gockinga in Zuidbroek (Wold-Oldambt) weigerden om zich gewonnen te geven.

³ <https://bit.ly/33gV69J>

⁴ Duijvendak, M.G. J. e.a. (z.j.). Geschiedenis van Groningen, deel II Nieuw Tijd, 230. Zwolle: Waanders uitgevers.

Enkele jaren later, in 1438, slaagden de Groningers er echter in Houwerda's borg in Termunten te veroveren. In een voorlopige overeenkomst werd bepaald dat 'Eylco ter Munten' zijn huis met bijbehorende rechten en 200 grazen land aan de stad Groningen in pand zou afstaan. Burgemeesters en raad van Groningen namen de borg in Termunten ook daadwerkelijk in gebruik en droegen het beheer ervan op aan Lodewijk ('Loech') Horneken. Horneken kreeg bij die gelegenheid ook het gebruik van 100 grazen land, alsmede de dijken en de rechten die daarop vielen in Reiderland en het Oldambt (1444). Lodewijk Horneken kan hiermee beschouwd worden als de eerste 'ambtman' of drost van het Oldambt.⁵

In één van de huizen van de Gockinga's, dat waarschijnlijk stond op de plek waar nu nog de 'Drostenborg' gelegen is, werd een ambtenaar geplaatst. In latere tijd stelde de Stad een drost aan, die namens de Stad het hoogste gezag over het Oldambt had. Toch had de Stad niet direct in de eerste jaren na 1444 het soevereine gezag in het Oldambt. In eerste instantie bleef de positie van rechters gehandhaafd en daarmee was de rechtspraak en wetgeving niet volledig in handen van de Stad. Pas na 1600 was de door de Stad aangestelde drost de enige rechter in het Oldambt.

Hoe de bestuurlijke verhoudingen tussen Groningen en het Oldambt daarna precies waren is onduidelijk, maar in 1454 kon het Oldambt nog als zelfstandig landschap optreden. Een tijd lang bleven de kerspelen min of meer autonoom, maar na 1522 werden de rechten van de kerspelen door de hertog van Gelre steeds verder ingeperkt ten gunste van de stad Groningen, die het gebied ging beschouwen als onderdeel van de stadsjurisdicties. Dit betekende dat de stad Groningen de overheidsrechten over deze gebieden uitoefende: het stadsbestuur zorgde voor de rechtspraak, benoemde de ambtenaren die voor het dagelijks bestuur zorgden en stelde de regels vast waaraan de bevolking zich moest houden.⁶

De inwoners van het Oldambt legden zich echter niet definitief neer bij de macht van de stad Groningen. Op dezelfde dag waarop de graaf van Rennenberg en de Groningse katholieken, tijdens de opstand van de Nederlanden tegen Spanje, de zijde van de koning van Spanje kozen (3 maart 1580) tekenden afgevaardigden van het Oldambt de Unie van Utrecht, die een jaar eerder was gesloten. In deze overeenkomst tussen een aantal Nederlandse gewesten werd overeengekomen dat men zich gezamenlijk zou inzetten om de Spanjaarden het land uit te jagen. Dit leidde tot wraakacties van de stad, waarbij de handelsvrijheid van de Oldambtsters sterk werd ingeperkt en het stapelrecht van de stad werd opgelegd. De enige concessie die de stad deed, was het toestaan van bierbrouwerijen en andere vormen van nijverheid, die in de Ommelanden verboden waren. De stad zorgde ook voor de aanleg van nieuwe kanalen die het mogelijk maakten dat landbouwproducten en turf uit het Oldambt naar de stad konden worden vervoerd.

⁵ Broek, J. van de. (2007). Groningen, een stad apart: over het verleden van een eigenzinnige stad (1000-1600). Assen: Van Gorcum.

⁶ goo.gl/9ohJbV

Bestuur Oldambt

Binnen een kerspel waren er vier belangrijke functies, er waren twee dijkrechters, een volmacht, een schatbeurder en een zijvest. De functies van volmacht en zijvest konden alleen uitgeoefend worden door een rijke eigenerfde. De functie van dijkrechter moest uitgevoerd worden door een eigenerfde die minstens vijf carolus gulden in de verponding (grondbelasting) betaalde. Voor de functie van schatbeurder mochten zowel eigenerfden als meiers (pachters) zich verkiesbaar stellen, die minstens vijf carolus gulden in de verponding betaalden. Deze voorwaarden aan de functionarissen als 'bestuur' van een kerspel maken duidelijk hoe groot de macht van de eigenerfden was. Mensen zonder grondbezit maakten nauwelijks kans op bestuurlijke functies.

Naast de grote groep eigenerfden bestond in de provincies Groningen en Friesland een aparte invloedrijke stand, namelijk die van de hoofdelingen. Volgens Alma, die onderzoek heeft verricht naar de Ommelander adel, zijn de hoofdelingen een aparte adelstand en niet alleen een elite of aristocratie, waartoe de eigenerfden eerder lijken te horen. De titel van hoofdeling kon alleen door vererving worden doorgegeven. In tegenstelling tot de Ommelanden, waren er in het Oldambt maar een aantal hoofdelingen, zoals Gockinga in Zuidbroek, Houwerda in Termunten en Huninga in Oostwold. De hoofdelingen hadden op verschillende plekken land dat ze verhuurden. De Gockinga's en de Houwerda's bekleedden belangrijke functies, zoals de rechtspraak, binnen het Oldambt en waren hierdoor ook verwickeld in een machtsstrijd met de Stad, die haar macht over het Oldambt wilde uitbreiden.

Toen de Stad in 1581 het 'stapelrecht' deed gelden in het Oldambt, luidde dit het begin in van eeuwenlang weerstand van het Oldambt tegen het gezag van de Stad. Dit recht betekende dat alle producten van landbouw en veeteelt in de Stad moest worden verhandeld, een manier om alle handel toe te leggen op de stad Groningen.⁷

Sebo Huninga⁸

De verhouding tussen het Oldambt en zijn overheid, de stad Groningen, was verre van gemakkelijk. Het absolute dieptepunt was het jaar 1648, toen het tussen beide partijen zelfs tot

⁷ Zie ook: <http://www.let.rug.nl/dvries/music/m-files/Huninga-informatie.pdf>

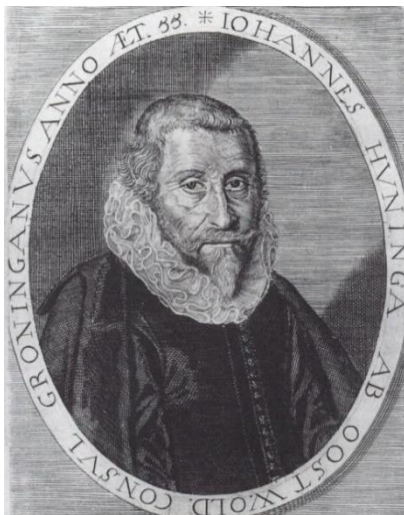
⁸ Onderstaande is mede gebaseerd op <https://bit.ly/33eRy80>

een gewapend conflict kwam. In het jaar waarin door de Westfaalse vrede een einde kwam aan onze Tachtigjarige Oorlog, was Zuidbroek het toneel van een lokaal oorlogje tussen de stad Groningen en haar Oldambtster onderdanen, die zich onderdrukt voelden door de stadjes. Het verzet van de Oldambtsters is verbonden met de naam van Sebo Huninga, die ten tijde van het treffen overigens al geruime tijd was uitgeschakeld.

Sebo werd, in 1605, geboren in Oostwold, de plaats waar een kleine veertig jaar eerder ook Wigboldus Homeri was geboren (zie artikel over Wigboldus Homei). Sebo was de jongste van zeven kinderen van Eppo Ayuclkens Huninga en Etta Johans Engelkens. Rond 1626 trouwde hij met de 16-jarige Tyade Doedes Tiddinga, het enige (wettige) kind van Doedo Tiddinga te Beerta. Tyade (geboren in 1609 en overleden op 15 mei 1682 in Oostwold) was de dochter van Doede Luwerts Augustinus Tiddinga, en diens tweede vrouw Bauwe Haijkens. Sebo was een broer van Johan Huninga.

Johan Huninga

Johan Huninga (1583-1939) was getrouwd met Anna Maria Tjarda van Starckenborch van Verhildersum en Garsthuizen, dochter van Ludolph Tjarda van Starckenborgh en Hidda Onsta. Johan was burgemeester van Groningen, hoogleraar rechten en wijsbegeerte (ethiek) aan de universiteit van Groningen (1614-1620). Bij de opening van de Groningse Academie op 23 en 24 augustus hield hij een redevoering. Hij was ook raadsheer, lid van Gedeputeerde Staten en de Hoofdmannenkamer en Curator aan de universiteit van Groningen. Ook komt hij voor als jonker en hoofdeling van Garsthuizen. In 1638 kwam er een eind aan zijn politieke carrière toen hij werd afgezet in verband met een corruptieschandaal waar ook zijn broer Sebo bij betrokken was. Mogelijk echter heeft hij zich ook uit eigen beweging teruggetrokken om belangenverstrengeling te voorkomen.⁹

Johan Huninga.

⁹ Berkel, K. van (2014). *Universiteit van het Noorden: vier eeuw academisch leven in Groningen, 788.*

Tussen Oostwold en Beerta lag een meer (zie kaartje) dat eigendom was van de familie Huninga, die op het 'Olde Steenhuis' in Meerland woonde.

Foto uit 1957 met gezicht op de Wilhelminalaan, N.H. Kerk en Viskenij. Het Viskenij is net als het huis van Appie Lich aan de Wilhelminalaan, een overblijfsel van het Olde Steenhuis van de Huninga's, gebouwd in 1420.¹⁰

Dit meer lag in een van de noordelijkste uitlopers van het Bourtangerveen en ontstond tussen 1488 en 1513 toen grote delen van het veen wegspoelden als gevolg van overstromingen vanuit de uitdijende Dollard.

Het Huninga of Oostwolder Meer.

¹⁰ <https://bit.ly/34cwSwv>

Na de dood van zijn schoonvader in 1623 ging Sebo op de Tiddingaborg bij Beerta wonen die later de Huningaborg zou gaan heten. Net als veel andere welgestelde boeren was Sebo ook kerkvoogd (van 14 oktober tot 27 februari 1658)

De Huningaborg in Beerta.

Strijd tegen de stad

Het Oldambt had in 1580 de Unie van Utrecht ondertekend en deed ook na 1594, dus na de Reductie, pogingen om zelfstandig toegang te krijgen tot de Statenvergadering. Maar het Oldambt bleef formeel onderhorig aan de stad. In 1618 werd het Oldambster landrecht vastgesteld door het stadsbestuur. Weliswaar in overleg met de volmachten uit de vier rechtstoelen en het Klei-Oldambt, maar het was duidelijk dat de stad de dienst uitmaakte. De stad beschouwde, in de woorden van oud-Syndicus Bernard Alting het Oldambt als 'haer edelste perle'.¹¹ De Groningse suprematie bleef een voortdurende bron van spanning die tot een uitbarsting kwam in het tweede kwart van de zeventiende eeuw.¹²

Door de aanmatigende houding van de stad Groningen tegenover de inwoners van het Oldambt werd de bevolking tot verzet geprikkeld. Directe aanleiding voor de onlusten was het Groningse besluit in 1631 het Herendiep (later Winschoterdiep) vanaf Zuidbroek te verlengen tot Winschoten.

Stadsbouwmeester Garwer Peters had voorgesteld om twee takken te laten graven: een naar Winschoten en een naar Finsterwolderzijl. Tegen een kanaal naar Winschoten had niemand bezwaar, maar de aanleg van de tweede tak, het Koediep, stuitte op protesten. De landeigenaren waren er verbolgen over dat het stadsbestuur het kanaal dwars door hun beste grond wilde laten graven. Volgens hen kon het veel beter door het veen tussen Winschoten en Midwolda

¹¹ Syndicus: De Pilaren ende Peerlen van Groningen, 1648. <https://bit.ly/33m045j>

¹² Duijvendak, M.G. J. e.a. (z.j.). Geschiedenis van Groningen, deel II Nieuw Tijd, 230. Zwolle: Waanders uitgevers.

worden gelegd. De Raad besloot de zaak niet op de spits te drijven en zette het plan voorlopig in de ijskast. Maar een paar jaar later, in 1635, kwam het weer voor de dag. Deze keer zette het stadsbestuur zijn zin door, ondanks het felle verzet van de landeigenaren, van wie Sebo Huninga van Oostwold de belangrijkste woordvoerder was. Zo begon een scherp en langdurig conflict tussen het stadsbestuur van Groningen en zijn Oldambtster onderdanen, waarin de partijen elkaar met pamfletten bestookten. Groningen beschuldigde de Oldambtsters van ongehoorzaamheid en majesteitsschennis.

Het Wold-Ambt zou moeten opdraaien voor de daarbij ontstane tekorten. Toen de inwoners van het Oldambt in 1635 protesteerden tegen het bevel om het kanaal tussen Zuidbroek en Winschoten te graven reageerde de magistraat met een aanklacht tegen de ondertekenaars en ontnam een van de voornaamste opposenten, Sebo Huninga, zijn burgerrecht (hij was in 1636 burger van de stad geworden). Onder leiding van de compromisloze burgemeester Peter Eissinghe richtte de Groningse woede zich nu op Sebo's broer, de burgemeester, oud-Hoogleraar en oud-rector-magnificus Johan Huninga, die in 1638 uit het stadsbestuur werd verwijderd.

Op 10 augustus 1639 sloten de Oldambtsters een verbond, waarin zij verklaarden zich niet langer aan het gezag der stad te willen onderwerpen en het aangedane onrecht niet langer te dulden, dat ze alles zouden doen om zich van de opgelegde lasten te ontslaan en daarvoor bereid waren goed en bloed te offeren. Zij benoemden als hun volmachten: Sebo Huninga, Wirtio Mattiae te Eexta en Doedo Edzes te Noordbroek.

Rond deze periode werden belastingambtenaren aangevallen, stadse arbeiders verjaagd en de bouw van dijken, kanalen en sluizen werd gesaboteerd. Groningse soldaten werden door dorpsmilities verjaagd.

Groningen klaagde daarop de volmachten aan, die voor het gerechtshof moesten verschijnen. Dat deden ze natuurlijk niet, ze bleven weg. De stad Groningen nam wraak. De Tiddingaborg, waar Sebo Huninga woonde, werd midden in de nacht omsingeld. Dit gebeurde door gewapende bendes van de stadsdorst, de vertegenwoordiger van de stad in het Oldambt. De troepen stonden onder leiding van luitenant Schaay uit Winschoten. Maar hoe ze ook zochten, ze konden Sebo niet vinden. **Mogelijk was hij net op tijd naar zijn zuster Aurelia (Auke) gevlucht.**

Geïrriteerd door Sebo's opstandigheid, veroordeelde de Raad van Groningen hem in 1639 bij verstek tot de doodstraf.

Zover kwam het niet, maar het stadsbestuur veroordeelde de beklagde bij verstek op 22 november 1639 ter dood, door onthoofding. En niet alleen dat, hij werd curieus genoeg ook veroordeeld tot het verlies van de twee voorste vingers en een boete van 100 mark. Sebo zwierf enige tijd rond als balling, maar vond steun bij heren in de Ommelanden (waaronder de streken Fivelingo en Hunsingo). Tijdens de Appinger landdag betuigen vertegenwoordigers van vele kerspelen hun steun voor Huninga. Groningen zette daarop het vonnis praktisch om in een verbanning uit Stad en Ommelanden. De Ommelanden achtten Huninga onschuldig en pleitten tegen diens verbanning, maar vonden geen gehoor bij de Raad van Groningen. Daarop wendden zij zich schriftelijk tot de Generale Staten in den Haag,

die vervolgens een edict uitvaardigden waarin stond dat Huninga in protectie werd genomen op voorwaarde dat alle twisten en procedures tussen de stad en Oldambt werden geschorst, en de wapens werden neergelegd.

De ruzie tussen Stad en Oldambt ging vooral over de vraag of Groningen wel het recht had om de Oldambtsters zijn wil op te leggen. Sebo Huninga en de zijnen gaven toe dat Groningen mocht zorgen voor de justitie in het Oldambt en dus rechters mocht aanstellen, maar dit betekende volgens hen niet dat de stad de soevereiniteit over het gebied bezat. Huninga huldigde het voor die tijd moderne standpunt dat bestuurders niet tegelijk rechters mochten zijn.

Onder bevel van luitenant Schaay te Winschoten trad een gewapende macht tegen Sebo op en probeerde hem gevangen te nemen in zijn borg. Maar de vogel was gevlogen, waarschijnlijk naar zijn zuster Aurelia, die gehuwd was met Edzard Grevinck te Leermens. Ook daarna heeft men meermaals getracht Sebo te arresteren, maar de stad kreeg hem nooit te pakken.

Oldambtsters hebben zich lang afgevraagd hoe die man toch al die jaren uit handen van de stadse soldaten heeft weten te blijven. Jaren later werd het raadsel, althans volgens een legende, eindelijk opgelost en Sebo's geheim verklapt. Hij liet zijn paarden simpelweg verkeerd beslaan. Door de hoefijzers omgekeerd onder de hoeven van de paarden te plaatsen, zette hij iedereen op het verkeerde been. Sebo was dus gewoon thuis als de soldaten dachten dat hij was uitgereden was, of omgekeerd. Slimme vent, die Sebo.

Hij probeerde ook de Ommelanden te bewegen zich meer onafhankelijk van de stad te maken. Hij kreeg zo'n vierhonderd boeren op zijn hand en bijna alle Oldambter kerspelen zonden volmachten naar den Ommelander landdag te Appingedam, waar ook Sebo aanwezig was. Hier beloofden de Ommelander heren hem te allen tijde te willen bijstaan.

De Oldambters richtten zich in hetzelfde jaar, 1639, met een verzoek tot de Staten-Generaal. Hierin erkende men de civiele en criminele jurisdictie van de stad, maar ontkende men de soevereiniteit van de stad over het Oldambt. Men beklagde zich over de manier waarop de stad het Winschoterdiep had laten graven. De komst van bemiddelaars van de Staten-Generaal naar Groningen was voor de regenten aanleiding Sebo eind 1639 bij verstek te (laten) veroordelen tot een eeuwige ballingschap uit Stad en Lande vanwege hoogverraad jegens de overheid van de stad.

Uko Walles

Tegenstanders van Huninga en de zijnen verspreidden ook het gerucht dat hij in verbinding stond met de volgelingen van de in 1637 in ballingschap gegane boer Uko Walles uit

Noordbroek. Deze Walles was een voorman van een nieuwe strenge richting binnen de doopsgezinde beweging, die van de Oude Vlamingen of ukowallisten, die zich in 1628 afsplitste van de Vlamingen.¹³ Steen des aanstoots waren de verzoeningsconferenties met andere stromingen, die volgden op het uitbrengen van het Olijf-taxcken in 1627 door de gemeente Het Lam in Amsterdam. Hij is beïnvloed door Davis Joris (zie het artikel over Sara Roebers).

De Ommelander heren richtten toen een schrijven aan den Raad, waarin betoogd werd, dat zij Huninga niet schuldig achtten. Daar dit niets baatte, wendden zij zich tot de Generale Staten in den Haag, die een edict uitvaardigden, dat alle twisten en procedures tussen de stad en Huninga moesten worden geschorst, dat zij Huninga in hun protectie namen en dat de Oldampters het aangeworven krijgsvolk moesten afdanken. De Oldampters voorzagen zich van een rechtsgeleerde uit Emden, licentiaat Roevers, die alle kerspelen afliep om getuigen te horen en Huninga's verdediging te schrijven. Intussen was Huninga met een grote groep in Noordbroek gekomen en overlegde met luitenant en kerkvoogd Doedo Edzes om gezamenlijk naar den Haag te reizen.

Hun bezoek bij Frederik Hendrik haalde echter weinig uit. Op een audiëntie van den syndicus der stad bij Zijn Hoogheid (24 Maart 1640) beloofde deze dat de stad niet in haar rechten zou worden verkort. Na allerlei pleidooien viel de einduitspraak bijna geheel in het voordeel van de stad uit.

Inmiddels had het hof van Holland uitspraak gedaan over het 'Stad vs. Oldambt'-conflict. Het hof gaf de stad gelijk en bepaalde dat de Oldambtsters zich niet tegen de drost mochten verzetten. Die uitspraak riep logischerwijs veel onvrede op in het Oldambt. Stilletjes begonnen de Oost-Groningers zelf met het opzetten van instellingen voor bestuur en rechtspraak. Op 24 februari 1643 riepen de Oldambtters de onafhankelijkheid uit. Als gevolg hiervan werden de drost van de stad Groningen en zijn handjevol dienaren op bombastische wijze verjaagd uit het gebied, waarbij er door het Oldambt maar liefst driehonderd huursoldaten werden ingezet. Dat lijkt misschien overdreven, maar als je iets revolutionairs doet, moet je het goed doen, zullen de Oldambtsters gedacht hebben.¹⁴

De Ommelanden (dit waren grofweg de gebieden ten noorden van de stad Groningen) kwamen ook in opstand tegen de macht van de stad Groningen. Zij leefden mee met het onrecht in het Oldambt en maakten duidelijk dat Stad niet zomaar iemand kon verbannen. Bovendien namen de Ommelanden de balling Sebo Huninga in bescherming. Door de vijandige houding van de Ommelanden durfde de stad niet naar het Oldambt om orde op zaken te stellen. Tevens kenden ze de vechtlust en strijd lustigheid van Sebo; daar waagden zij zich liever niet aan.

De Ommelanden schreven een brief aan de Staten-Generaal in Den Haag om hen te wijzen op de bazige houding van Stad en de kwestie Sebo Huninga. De leden van de Staten-Generaal moeten een diepe zucht hebben geslaakt: dit was de zoveelste keer dat ze zich met die rottige opstootjes in Groningen moesten bemoeien. Al snel kwam men met een uitspraak dat de Staten-Generaal Sebo in

¹³ Duijvendak, M.G. J. e.a. (z.j.). Geschiedenis van Groningen, deel II Nieuw Tijd, 233. Zwolle: Waanders uitgevers. Zie ook: <https://bit.ly/3ndGujB>

¹⁴ <https://www.sannemeijeronderweg.nl/oldambt/>

bescherming zou nemen, maar ook dat alle opstandelingen hun strijdbijlen moesten begraven. In principe werd de stadse soevereiniteit over het Oldambt hiermee hersteld.

Toch heeft het conflict nog een tijdje voortgeduurd. De Oldambtsters en de Ommelanders lieten het er niet zo makkelijk bij zitten. In 1648 initieerden zij zelfs een gewapende aanval. Dat betekent dat de stad zich aan beide kanten moest verdedigen. De affaire werd in 1649 nogmaals voorgelegd aan de Staten-Generaal. Die kozen wederom de kant van de stad Groningen. Hiermee was de kous eindelijk af, en de kwestie mocht niet meer opgerakeld worden.

Sebo Huninga overleed op 15 april 1661 in Beerta. Hij ligt begraven in de Barthomeuskerk van Beerta en zijn grafsteen is daar nog steeds te zien.

Zijn grafschrift luidt:

ICK HEB OP DESER AERD GESTREEDEN
IN GEMACK EN MOEILIKHEDEN
ICK HEB GEYVERT VOOR 'T GEMEEN
NU RUST ICK ONDER DESEN STEEN.

In het midden van de zerk een groot wapen van Huninga met aan weerszijden kwartierstaten. Huninga wapen Schild met opspringende leeuw met uitstekenden tong. Kwartierstaten links: Huninga (afgesleten), Gockinga (lelie), Bunninga (ster), Tiddinga (drie lilies). Kwartierstaten rechts: Engelijker (afgesleten), Bunninga (ster), Prenger (vier sterren rond een kruis) Poptade (opspringende leeuw).¹⁵

Doorwerking

De naam en legende van Sebo Huninga is na zijn dood tot mythische proporties gegroeid. In het hedendaagse Beerta staat een mozaïekbankje dat het verhaal vertelt van Sebo Huninga.

Op de plek van de voormalige Tiddingaheerd, de borg waarop Sebo met zijn vrouw Tijade Doedes Tiddinga woonde, staat nu een boerderij genaamd de Huningaheerd.

Een Groningstalige dichter, Derk Sibolt Hovinga (1909-1990), schreef het gedicht 'Sebo Hunengoa'.

¹⁵ <https://www.kerkbeerta.nl/algemeen/grafzerken?id=3972>

<p>Sebo Hunengoa</p> <p>Doar ree n ridder biederhaand Al deur het Woldoldambsterlaand. In vol gelop dreef e zien peerd, Op zied haar e zien blaanke sweerd. Elk dei hom zag dei keek hom noa, De ridder Sebo Hunengoa.</p> <p>In 't olle loug bie Lesterhoes Doar ruip e: is de smid in hoes ? Besloag de houven van mien peerd, Moar leg de iezers net verkeerd. Van dei van Grunnen, van de stad, Dei wazzen op het oorlogspad. In 't vrij Oldambt, en zöchten noa De ridder Sebo Hunengoa.</p>	<p>De smid, dei sluig dou Sebo's peerd De iezers onder – net verkeerd. Dou ree de ridder biederhaand Al deur het Woldoldambsterlaand. In vol gelop dreef e zien peerd, Op zied haar e zien blaanke sweerd. Elk dei hom zag dei keek hom noa, De ridder Sebo Hunengoa.</p> <p>Dou stadgers kwammen op zien spoor, Dei zok in 't wiede veld verloor Dou ruipen ze: "Hom noa, Hom noa: De ridder Sebo Hunengoa" En juigen deur 't Oldambsterlaand Moar net noar de verkeerde kaant.¹⁶</p>
--	---

Referenties

1. Feenstra, H. (1998). *Duizend jaar Gronings taallandschap*. Bedum.
2. Hofstee, E.W. (1937). *Het Oldambt: een sociografie Deel 1 vormende krachten*. Groningen.
3. Knottnerus, O.S. (1991). 'Land Kannaän aan de Noordzee: een vergeten hoofdstuk' in: J.N.A. Elerie en P.C.M Hoppenbrouwers (red.). *Het Oldambt deel 2. 4. Nieuwe visies op geschiedenis en actuele problemen*. Groningen p. 25-72.
4. Broek, J. van den (2007). *Groningen, een stad apart: Over het verleden van een eigenzinnige stad (1000-1600)*. Assen: Koninklijke van Gorcum BV.
5. Duijvendak, M.G. J. e.a. (z.j.). *Geschiedenis van Groningen, deel II Nieuw Tijd, 230*. Zwolle: Waanders uitgevers.
6. Abels, S. H. *Geschiedenis der doopsgezinden in het Oldambt (1577-1811): Opkomst en neergang der doopsgezinde gemeenschap*.

¹⁶ Hillinga, H. *Het bankje van Sebo bij de kerk*. Nazaten de Vries.

<https://bit.ly/2Gt0c9K> Noord, de, B. *Het volksverhaal: de hoefijzers van Huninga*. Noorderbreedte.

<https://bit.ly/2GcgZHO>

Hart, M. 't (1998). Rules and Repertoires: The Revolt of a Farmer's Republic in the Early-Modern Netherlands. In: *Challenging Authority: The Historical Study of Contentious Politics*, eds. M.P. Hanagan, L.P. Moch en W.Ph. Te Brake. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998

Vries, J. de (1999). *Het Verhaal van Groningen*. Groningen: REGIO-Projekt uitgevers.